

PRIEKŠVĒLĒŠANU PERIODA MONITORINGS 2019.GADA MARTS

NEPLP KOMPETENCE

Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 57. panta pirmā daļa noteic, ka NEPLP ir neatkarīga pilntiesīga autonoma institūcija, kas atbilstoši savai kompetencei pārstāv sabiedrības intereses elektronisko plašsaziņas līdzekļu jomā, kā arī uzrauga, lai to darbībā tiktu ievērota Satversme, Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums un citi normatīvie akti. Atbilstoši Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 57. panta pirmajai daļai un 60. panta otrajai daļai NEPLP kontrolē Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma un citu normatīvo aktu, tostarp Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma, ievērošanu, veicot izplatīto radio un televīzijas programmu, un pakalpojumu pēc pieprasījuma katalogu satura pārbaudes.

Viens no NEPLP uzdevumiem priekšvēlēšanu aģitācijas periodā ir uzraudzīt, lai priekšvēlēšanu aģitācijas materiāli elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio un televīzijas programmās tiktu izvietoti atbilstoši Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma prasībām, kā arī, lai elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ievērotu likumā noteiktos aizliegumus un uzliktos pienākumus.

Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 24. panta ceturta daļa noteic: *“Elektroniskie plašsaziņas līdzekļi nodrošina, lai fakti un notikumi raidījumos tiktu atspoguļoti godīgi, objektīvi, ar pienācīgu precizitāti un neitralitāti, veicinot viedokļu apmaiņu, un atbilstu vispārpieņemtajiem žurnālistikas un ētikas principiem. Komentārus un viedokļus atdala no ziņām un nosauc viedokļa vai komentāra autoru. Informatīvi dokumentālajos un ziņu raidījumos fakti tiek atspoguļoti tā, lai apzināti nemaldinātu auditoriju.”* Priekšvēlēšanu periodā elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem ar sevišķu atbildību ir jānodrošina Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 24. panta ceturta daļas prasību ievērošana programmās izplatītajos raidījumos, nodrošinot faktos balstītu, objektīvu, daudzveidīgu un neitrālu notikumu atspoguļojumu, lai raidījumu auditorija saņemtu precīzu un pietiekamu informāciju, kas ļauj sabiedrībai izvērtēt notikumus, veidot patstāvīgu viedokli un izdarīt secinājumus. Par Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 24. panta ceturta daļas pārkāpumu elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem ir paredzēta administratīvā atbildība Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.⁵ pantā.

Ievērojot savas kompetences robežas, NEPLP informē par priekšvēlēšanu aģitācijas perioda uzraudzību laika posmā no 2019.gada 1. marta līdz 31.martam.

RADIO PROGRAMMAS

NEPLP norāda, ka tiek veikts izlases veida monitorings, izvēloties medijus, kuru radio programmās ir būtisks ziņu raidījumu vai ar politiskām aktualitātēm saistītu raidījumu īpatsvars un kas ir populāri dažādās auditorijās. Attiecīgajā laika periodā monitorētas šādas radio programmas: “Latvijas Radio 1” (turpmāk arī – LR1), “Latvijas Radio 4 – Doma laukums” (turpmāk arī – LR4), “Radio SWH”, “Radio Skonto”, “Star FM”, “Baltkom radio”, “Radio PIK”. NEPLP norāda, ka papildus var tikt veikts arī citu programmu monitorings. Tāpat programmu monitorings var tikt veikts gadījumos, ja saņemtas klausītāju sūdzības par iespējamajiem normatīvo aktu pārkāpumiem radio programmās.

Veicot radio programmu analīzi, konstatēts, ka politisko partiju, partiju apvienību un atsevišķu politiķu atspoguļojums lielākoties bijis saistīts ar Saeimas vai Ministru kabineta darbu, konkrētās dienas vai nedēļas aktualitātēm, kā arī atsevišķu partiju vai politiķu veiktajām darbībām un izplatītajiem paziņojumiem. Atsevišķās radio programmās, piemēram, LR1 izvietotas arī intervijas gan ar politiķiem, gan dažādu nozaru ekspertiem un diskusiju raidījumi, piemēram, raidījums “Krustpunktā”. Tāpat arī radio programmā LR4 izplatīti dažādi raidījumi, nereti tajos aplūkojot arī politiskās aktivitātes un piedaloties politiķiem, ekspertiem un nozaru pārstāvjiem, piemēram, raidījumi “Doma Laukums” un “Atklāts jautājums”. Savukārt, veicot komerciālo radio programmu monitoringu, secināms, ka šajās programmās nav izvietoti diskusiju raidījumi, kuros tiktu analizētas politiskās aktualitātes. Šo radio programmu ietvaros deputātu ierosinājumi, izteikumi un darbības, kā arī citas politiskās aktualitātes tiek atspoguļotas ziņu izlaidumos, tiem dienas laikā vairākkārtīgi atkārtojoties.

Radio programmās izvietoto ziņu raidījumu saturu politisko aktualitāšu kontekstā būtībā veido ziņu aģentūru sagatavotie materiāli, tātad ievērojama daļa atspoguļoto politisko aktualitāšu radio programmās, iespējams, ir balstītas tikai ziņu aģentūru radītajā saturā, bez elektroniskā plašsaziņas līdzekļa veiktas analīzes un citu žurnālistikas metožu izmantošanas. Tādējādi ziņu aģentūras pastarpināti var ietekmēt medijos pieejamo informāciju, kura sasniedz ievērojamu sabiedrības daļu un daļēji veido sabiedrības izpratni par notikumiem un aktualitātēm valstī. Politisko partiju nosaukumi, kā arī atsevišķu deputātu vārdi, izskan gan saistībā ar budžeta veidošanu un debatēm par to, gan atspoguļojot problēmas atsevišķās nozarēs. Tāpat politiskie spēki tiek pieminēti saistībā ar Eiropas Parlamenta vēlēšanām 2019.gada 25.maijā, jo marta mēnesī politiskie spēki varēja iesniegt savus deputātu kandidātu sarakstus gaidāmajām vēlēšanām. Tādējādi aktualitātes, kas saistītas ar Eiropas Parlamenta vēlēšanām, atspoguļotas gan ziņu izlaidumos, tiem vairākkārtīgi dienas laikā atkārtojoties, gan atsevišķos raidījumos,

kuros iekļautas tēmas, kas saistītas ar Eiropas Parlamenta vēlēšanām, vai aicinātas piedalīties personas, kuras pieteikušas savu kandidatūru gaidāmajām vēlēšanām.

Par aktualitātēm, kas saistītas ar dažādām nozarēm, bet arī saistībā ar Eiropas Parlamenta vēlēšanām, LR1 izplatīts raidījums “Krustpunktā”. Šī raidījuma ietvaros žurnālisti uzdod jautājumus un diskutē par aktualitātēm ar studijas viesi, kurš pārstāv konkrētu nozari, taču atsevišķos raidījumos piedalās žurnālisti, politiķi, eksperti, kuri, paužot savu viedokli, veido vienotu diskusiju par raidījumam veltīto tēmu. Šī raidījuma ietvaros ticis diskutēts arī par Eiropas Parlamenta vēlēšanām, analizējot politisko spēku izvirzītos līderus, programmas, tāpat diskutēts par sabiedrības domām un attieksmi, kā arī iespējamo politisko spēku ietekmi Eiropas Parlamentā. Arī raidījumā “Pusdiena” cita starpā ticis apskatīts politisko spēku piedāvājums Eiropas Parlamenta vēlēšanām, politiķi analizējuši kandidātus un politisko spēku izstrādātās programmas. Savukārt LR1 izplatītajā raidījumā “Rīta intervija” žurnālisti aicina uz sarunu konkrētus Eiropas Parlamenta deputātu kandidātus, tiek apspriesta kandidātu motivācija piedalīties vēlēšanās, kā arī ieceres, kuras, iekļūstot Eiropas Parlamentā, kandidāti vēlētos īstenot. Katrs raidījums veltīts konkrētam deputāta kandidātam, taču raidījuma vadītājs raidījuma sākumā paskaidro, ka turpmākajos raidījumos studijā viesosies citu politisko partiju un partiju apvienību deputātu kandidātu sarakstu līderi.

Savukārt radio programmā LR4 tiek izplatīts raidījums “Šodien trīspadsmitos”, kurā tiek atspoguļoti dažādi sabiedrībai aktuāli temati, dienas aktualitātes, tostarp politiskās aktualitātes, tāpat politiskās aktualitātes LR4 tiek atspoguļotas arī ziņu raidījumos. Savukārt raidījumā “Sīkāka informācija” klausītāji tikuši informēti par deputātu kandidātu sarakstiem Eiropas Parlamenta vēlēšanām. Gan sabiedriskajās, gan komerciālajās radio programmās marta beigās izplatītajā saturā klausītāji tikuši informēti par kārtas numuriem, kuri izlozes kārtībā piešķirti katrai politiskajai partijai var partiju apvienībai, kura pieteikusi dalību Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Tāpat radio programmu saturā atspoguļoti dažādi politologu, ekspertu viedokļi par iespējamo iedzīvotāju aktivitāti un piedalīšanos gaidāmajās vēlēšanās, radio programmā “SWH” ziņu izlaidumu ietvaros atspoguļoti arī sabiedriskās domas rezultāti par provizoriskajiem Eiropas Parlamenta vēlēšanu rezultātiem. Radio programmu ietvaros cita starpā atspoguļotas arī aktualitātes Rīgas domē un ar to saistītajos uzņēmumos, kā arī Centrālās vēlēšanu komisijas vadības maiņa.

Kopumā radio programmās izplatītie raidījumi uzskatāmi par informatīviem, nav konstatēts, ka raidījumos tiktu izvietota slēpta priekšvēlēšanu aģitācija, īpaši pozitīvi vai negatīvi izcelti kādi politiskie spēki vai atsevišķi Eiropas Parlamenta deputātu kandidāti. Uzskatāms, ka raidījumi veidoti, ievērojot pienācīgu neitralitāti un precizitāti.

Laika periodā no 2019.gada 1.marta līdz 31.martam izplatītajā radio programmu saturā NEPLP nav konstatējusi Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma un Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma pārkāpumus. Par minēto periodu NEPLP nav saņēmusi iesniegumus vai sūdzības par iespējamiem normatīvo aktu pārkāpumiem.

TELEVĪZIJAS PROGRAMMAS

Līdzīgi kā attiecībā uz radio programmām, arī televīzijas programmu monitoringa tiek veikts izlases veidā, izvēloties programmas, kurās tiek izplatīti dažādi ziņu vai diskusiju raidījumi, kuros atspoguļota jaunākā informācija un politiskās aktualitātes. Pārskatāmajā periodā veikts šādu televīzijas programmu monitoringa: “LTV1”, “LTV7”, “RE:TV”, “LNT”, “TV3”, “RīgaTV 24”, “Pirmais Baltijas Kanāls”. Izlases veidā var tikt veikts arī citu televīzijas programmu monitoringa, īpaši gadījumos, ja tiek saņemta skatītāju sūdzība par iespējamiem normatīvo tiesību aktu pārkāpumiem kādā televīzijas programmā.

Televīzijas programmu monitoringa dati norāda, ka līdzīgi kā radio programmās, politisko partiju un politiķu atspoguļojums galvenokārt saistīts ar Saeimas vai Ministru kabineta darbu, konkrētās dienas vai nedēļas aktualitātēm, kā arī atsevišķu partiju vai politiķu veiktajām darbībām un izplatītajiem paziņojumiem. Televīzijas raidījumos ir novērojama plašāka atspoguļoto notikumu analīze, iesaistot dažādu viedokļu paudējus, tostarp nozaru ekspertus. Sabiedriskās televīzijas programmas, izmantojot ziņu dienesta resursus, veicot notikumu izpēti un analīzi, nepaļaujoties uz ziņu aģentūru radīto saturu, mazina ziņu aģentūru ietekmi uz mediju darba kārtību un saturu, kas nonāk līdz iedzīvotājiem, nodrošinot paplašinātu notikumu atspoguļojumu. Līdz ar to pretēji novērotajai tendencei radio programmu saturā, televīzijas raidījumu veidotāji mazina ziņu aģentūru ietekmi uz mediju darba kārtību un saturu, kas nonāk līdz iedzīvotājiem.

Konstatēts, ka televīzijas raidījumos tiek nodrošināta politisko partiju un partiju apvienību pārstāvju līdzdalība, piemēram, ziņu raidījumos par aktualitātēm uz intervijām aicināti arī konkrētās nozares ministri. Tāpat politiķi piedalījušies arī atsevišķos raidījumos, piemēram, programmā “LTV1” raidījumos “Tieša runa” un “Viens pret vienu”. Politiķu līdzdalība konstatēta arī informatīvajos ziņu raidījumos programmās “LNT” un “TV3”, savukārt televīzijas programmā “Pirmais Baltijas Kanāls” politiskās aktualitātes atspoguļotas galvenokārt tikai ziņu raidījumu ietvaros. Lielākā politisko aktivitāšu analīze ir vērojama programmā “RīgaTV 24”, šajā programmā tiek demonstrēti tādi raidījumi kā “Preses klubs”, “Vēlais ar Streipu”, “Ziņu TOP5”, “Uz līnijas”, “Kur tas suns aprakts” un citi. Taču, vērtējot elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos izplatītos raidījumus, secināms, ka, lai arī tikušas atspoguļotas politiskās aktualitātes, tostarp Saeimas darba kārtības jautājumi, nav saskatāmas

pazīmes, kas liecinātu par kāda konkrēta politiskā spēka vai personas pastiprinātu publicitāti medijos. Atsevišķos raidījumos pieminētas arī gaidāmās Eiropas Parlamenta vēlēšanas, taču nav konstatēts, ka būtu ticis popularizēts kāds konkrēts politiskais spēks vai atsevišķi deputāti. Ar Eiropas Parlamenta vēlēšanām saistītie jautājumi un personības galvenokārt atspoguļotas kontekstā ar politisko partiju un partiju apvienību iesniegtajiem deputātu kandidātu sarakstiem un to līderiem.

Ņemot vērā Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā noteiktos sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu veidošanas uzdevumus un standartus, konstatējams, ka sabiedrisko mediju saturā, tostarp informatīvajos ziņu raidījumos, ir izvērstāka un padziļinātāka aktualitāšu, tostarp politisko aktualitāšu, analīze. No monitoringa datiem izriet, ka nav konstatējams tiešs vai netiešs atbalsts atsevišķu politisko partiju popularizēšanai, ņemot vērā, ka piedalīties raidījumos tiek aicināti dažādu politisko partiju un partiju apvienību pārstāvji. Tāpat raidījumos aktualitātes komentē arī žurnālisti, akadēmiķi un nozaru pārstāvji. Laika posmā līdz 2019.gada 1.marta līdz 31.martam televīzijas programmās demonstrētajos raidījumos konstatēta politisko partiju vai partiju apvienību pārstāvju līdzdalība, īpaši komentēt nozaru attīstību aicināti nozaru ministri. Taču lielākoties dienas gaitā politiķi tiek pieminēti ziņu raidījumos, atspoguļojot jaunākās politiskās aktualitātes, kas laika posmā līdz 2019.gada 31.martam galvenokārt bijušas saistītas ar valsts budžeta veidošanu un debatēm par to, Centrālās vēlēšanu komisijas vadības maiņu, aktualitātēm Rīgas domē un ar to saistītajos uzņēmumos, jautājumiem par obligātās iepirkumu komponentes atcelšanu, kā arī finansējuma trūkumu izglītības un zinātnes nozarē, taču politisko spēku nosaukumi izskanējuši arī saistībā ar gaidāmajām Eiropas Parlamenta vēlēšanām.

VSIA "Latvijas Televīzija" programmā "LTV1" veidotajos raidījumos, piemēram, raidījumā "Rīta panorāma" tiek atspoguļotas gan intervijas ar politiķiem, gan citiem nozares ekspertiem, intervijās tiek apspriesti dažādi sabiedrībai aktuāli jautājumi. "LTV1" ziņu raidījumu ietvaros tiek atspoguļota rubrika "Tautas panorāma", kurā tiek demonstrētas žurnālistu intervijas ar iedzīvotājiem reģionos, kuru laikā tiek noskaidrots, kādus kandidātus reģionu iedzīvotāji vēlētos redzēt Eiropas Parlamentā. Nav novērots, ka šo raidījumu ietvaros pozitīvi vai negatīvi būtu izcelti kādi politiskie spēki vai atsevišķi deputātu kandidāti, informācija tiek atspoguļota objektīvi un ievērojot elektronisko plašsaziņas līdzekļu pienākumus attiecībā uz raidījumu veidošanu. Joprojām salīdzinoši zema politisko spēku publicitāte ir televīzijas programmā "RE:TV", taču, salīdzinājumā ar februāra mēnesī konstatēto, programmā tiek atspoguļoti ne tikai dažādās pašvaldībās aktuāli jautājumi, bet, piemēram, demonstrētas intervijas arī ar nozaru ministriem, kuru laikā ministri skaidro plānus reģionu attīstībai. Tāpat programmas ietvaros

ticis demonstrēts arī raidījums “20 minūtes TVNET studijā”, kurā par konkrētu tēmu aicināti diskutēt politisko spēku pārstāvji, raidījumā piedalījušās arī personas, kuras pieteikušas savu kandidatūru dalībai Eiropas Parlamenta vēlēšanās, taču raidījuma ietvaros nav saskatāmas slēptas priekšvēlēšanu aģitācijas pazīmes.

Konstatēts, ka 2019.gada marta mēnesī televīzijas programmās nav izvietoti diskusiju raidījumi, kuri būtu speciāli veidoti, lai atspoguļotu Eiropas Parlamenta vēlēšanās startējošas personas. Taču, tuvojoties Eiropas Parlamenta vēlēšanām, iespējams, ka šādi raidījumi tiks iekļauti televīzijas programmu saturā. Arī turpmāk jāpievērš pastiprināta uzmanība programmās izvietoto raidījumu atbilstībai Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā noteiktajām prasībām par priekšvēlēšanu aģitācijas izvietošanu un raidījumu veidošanu. Veicot programmā izvietoto raidījumu monitoringu un izvērtējot un analizējot konkrētus raidījumus ar nozares ekspertu un politisko partiju un partiju apvienību pārstāvju piedalīšanos, tiek izvērtēts, vai raidījumos nav saskatāmas slēptas priekšvēlēšanu aģitācijas pazīmes.

Martā televīzijas programmās demonstrētajos raidījumos nav saskatāmas slēptas priekšvēlēšanu aģitācijas pazīmes. Par 2019.gada marta mēnesī izplatīto televīzijas programmu saturu NEPLP nav saņēmusi skatītāju iesniegumus vai sūdzības par iespējamām Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma pārkāpumiem.

SECINĀJUMI

Politiskie spēki elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās galvenokārt tiek pieminēti, atspoguļojot politiskās aktualitātes. Laika periodā no 2019.gada 1.marta līdz 31.martam tās galvenokārt bijušas saistītas ar valsts budžeta veidošanu un debatēm par to, Centrālās vēlēšanu komisijas vadības maiņu, aktualitātēm Rīgas domē un ar to saistītajos uzņēmumos, jautājumiem par obligātās iepirkumu komponentes atcelšanu, kā arī finansējuma trūkumu izglītības un zinātnes nozarē, taču politisko spēku nosaukumi izskanējuši arī saistībā ar gaidāmajām Eiropas Parlamenta vēlēšanām. Tikuši atspoguļoti arī atsevišķu politiķu viedokļi, darbības, diskusijas par dažādiem jautājumiem. Izvērtējot elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās izvietoto saturu, secināts, ka raidījumu ietvaros tiek nodrošināta viedokļu daudzējādība, tāpat notikumi tiek atspoguļoti ar pietiekamu precizitāti un ievērojot neitralitātes principu.

Laika posmā no 2019.gada 1.marta līdz 31.martam izplatītajā radio un televīzijas programmu saturā nav konstatēti Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma pārkāpumi un nav saņemtas sūdzības par iespējamām normatīvo aktu pārkāpumiem. Tuvojoties Eiropas parlamenta vēlēšanām, politisko partiju, partiju apvienību un deputātu kandidātu atspoguļojums radio un televīzijas raidījumos palielināsies, tāpat elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās, iespējams, tiks

iekļauti raidījumi, kuri veidoti ar mērķi atspoguļot tos politiķus, to uzskatus un viedokļus, kuri kandidēs Eiropas Parlamenta vēlēšanās 2019.gada maijā.

2019.gada marta mēnesī nav konstatēti precedenti, ka kāda televīzijas vai radio programma īpaši izceltu vai atspoguļotu tikai kāda konkrēta politiskā spēka Eiropas Parlamenta deputātu kandidātus, to darbības vai viedokli, tādējādi secināms, ka pārbaudīto elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu saturā nav saskatāmas slēptas priekšvēlēšanu aģitācijas pazīmes.